

הישיבה השלוש-מאות-ושישים-ושלוש של הכנסת השביעית

יום שלישי, כ"ט כסלו תשל"ג (5 דצמבר 1972)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

— 1972 — שחזר מוועדת הפנים; ב. חוק לתיקון פקודת דת בתי-הסוהר (מס' 2), תשל"ג-1972 — שחזר מוועדת הפנים.

כן הונחו: א. מסקנות הוועדה לאיכות הסביבה (אקולוגיה) בדבר מצב זיהום האוויר במדינה; ב. החלטות ועדת הכנסת בדבר פניית חברי-הכנסת שלום כהן להעניק לו את הזכויות המוענקות לסיעות הכנסת, הנוגעות למעמדן במערכת הבחירות.

ב. חילופי גברי בוועדות הכנסת

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מבקש את אישורה של הכנסת לחילופי גברי מטעם סיעת גח"ל בוועדות הכנסת:

בוועדת הפנים, במקום חברי-הכנסת מ. דרובלס ייכנס חברי-הכנסת מ. יידי; בוועדת החינוך והתרבות, במקום חברי-הכנסת ד. לוי ייכנס חברי-הכנסת מ. יידי.

היו"ר ר. ארזי:
הכנסת מאשרת את הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת.

היו"ר ר. ארזי:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוכר הכנסת נ. לורד:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת, לקריאה שנייה ושלישית:

א. חוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 2), תשל"ג

היו"ר ר. ארזי:

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכנסת, להודעה על חילופי גברי בוועדות הכנסת.

ארי אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש. החשפה לי בפתח הדברים, לפני שאמסור את ההודעה הקצרה שיש לי למסור, לומר שתענוג מיוחד הוא לי לברך את ידידי ושכני הטוב בכנסת, חברי-הכנסת ארזי, בשבתו לראשונה על כס סגן יושב-ראש הכנסת. הנני לאחל לך הצלחה בתפקידך הרם.

ג. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל - שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ג-1972 * (קריאה ראשונה)

היו"ר ר. ארזי:

על חבר ותיק, ידיד. הכנסת וראי תדע במיוחד לחלוק לו את הכבוד הראוי לו.

לאחר שגמרנו לחוקק את חוק מבקר המדינה וועדת הכנסת בכנסת הראשונה, שאני הייתי אז היושב-ראש שלה, היתה צריכה לקבוע מי יהיה מבקר המדינה הראשון, הוצע ד"ר מוזס למבקר המדינה. חבר כנסת אחד, המתבודד זה כמה שנים באילת, חיים בן-אשר, הציע מועמד אחד בשם קדיש לוינסקי. כל חברי ועדת הכנסת, שהיו אז 23 במספר, בכנסת הראשונה, שאילו מי מן זה קדיש לוינסקי. אמר: "זה אחד מדגניה ב", אני חושב שהוא מתאים להיות מבקר המדינה". הואיל ורוב החברים אז לא הכירו אותו ולא ידעו מי הוא, היתה הצבעה, ואותו קדיש לוינסקי, שהיה אחד כך קדיש לוי, קיבל קול אחד - של חיים בן-אשר. כל האחרים הצביעו בעד מי שהיה מבקר המדינה הראשון.

בכנסת השנייה למדנו כולנו להכיר את קדיש לוי, את חנו, צניעותו וידידותו. הוא היה אחד המוחזקים הצ"לולים של ועדת הכספים, ואהבתו כל ימיו את המתי

אנו עוברים לסעיף ח' של סדר-היום: "חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל) - שיפוט בעבירות ועזרה משפטית", תשל"ג-1972, קריאה ראשונה, המשך הדיון. הדיון הוא אישי, במסגרת של 10-15 דקות לנואם. רשות הדיבור לראשון הנואמים, חברי-הכנסת הררי, ואחריו לחברי-הכנסת הורביץ.

יוזר הררי (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. נעים לי בראשית דברי לברך את מי שהיה חברי-הכנסת ארזי, ועכשיו סגן יושב-ראש הכנסת ארזי, לסהונתו כיושב-ראש הישיבה. בהזכירו אותו אני בטוח שיצליח בתפקידו, ובנועם הליסותיו יידע לאחל את הכנסת בצורה נאה ביותר.

ועתה אני מרגיש חובה להגיד עוד מלים ספורות. בשעה שהוויכוח בנושא זה נפסק בפעם האחרונה, ואף-על-פי שכבר נקראתי לעלות לדוכן, והדיון נדחה להיום, לא ידעתי שאהיה ראשון המדברים אחרי פטירתו של קדיש לוי. ואני מרגיש חובה להגיד מלים ספורות

חוברת ח', ישיבה שס"ג

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (הררי, ארזי, מיקונים, הורביץ) —

בכך — את המצב פגז וחפשי לכל מיני אפשרויות? אם אנו מכירים בשיטה אחת בכל השטחים האלה — לדעת, השליטה המשפטית הטובה ביותר היא השיטה שאנו מאמינים, כי היא טובה בשביל עצמנו — מדוע תיפסק אז, כאילו, הזכות לוותר על שטח כאשר נרצה לוותר? האם איננו חוקים או אמצעים דינו להחליט לוותר אף-על-פי שחל שם החוק הישראלי? האם לא החלטנו, למשל, שהמטבע הישראלי יחול על כל השטחים האלה? האם ריבונות איננה מתבטאת במטבע, והיא מתבטאת בחוק?

אני חושב כי לאחר חמש שנים וחצי של מצב ארעי שכזה הגיע הזמן להרהר באיזו צורה תושבים אנו לארגן את השיטה המשפטית שטחים אלה, בלי לשנות לגמרי את הסטטוס-קוו או לפגוע בו, לדידם של אלה החושבים כי הסטטוס-קוו הקיים צריך להי-שאר. אין זאת אומרת שהסטטוס-קוו חזק יותר, אם אנו שמים טלאי על טלאי ואיננו יודעים בדיוק את החוק השולט. האם אפשר להפקיע שם רכוש? האם אפשר לשלם לאנשים בעד רכושם המופקע? כלום יכולה אוכלוסיה לחיות כל הזמן בלי שיסדירו את חייה?

אני סבור שיש מקום לדון בבעיות אלו בקשר לחוק זה, ואלה אותן בעיות שעוררתי. הייתי מציע לממשלה ליתן דעתה לבעיות שהעליתי.

הי"ר ר. ארזי:

השות הדיבור לחבר-הכנסת הורביץ, ואחריו לחבר-הכנסת אנקוריון.

שמואל מיקונים (מק"י):

בפעם הקודמת קראו את שמי אחרי חבר-הכנסת הררי. אינני מבין מדוע זה נעלם.

הי"ר ר. ארזי:

אני מקבל את החשימה כפי שהיא נמסרת לי. אני רואה שחבר-הכנסת מיקונים מופיע בחשימה.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ההשגה-נא לי, לא כמס שפתיים ולא מתוך נימוס, לאחל לך שתהיה, לפחות בסדר הפנים והתביבות, כמו סגן יושב-ראש הכנסת הקודם שזכית להתחיל. בהצלחה.

הבעיה, כמובן, איננה בעיה שגרתית: הארכת חוקי השיפוט על יהודה ושומרון, רמת-הגולן, עזה וסיני. הדיון בלשכת מפלגת העבודה עשוי לעורר רושם מוטעה כאילו מדינת ישראל תהיה נאלצת בעתיד הקרוב לחזר וזר את שטחי ארץ-ישראל המערבית ולהסכים לחלו-קתם מחדש, או כאילו תהיה ישראל מוכנה לחלוקה מחדש. זהו, דברתי חברי הכנסת, רושם מוטעה ומסו-לף. אבל בלשכת מפלגת העבודה, המפלגה הגדולה וה-ראשית במדינת ישראל, אשר בתוסה ייחרצו, לצערי, ההסכעות הגורליות לעתיד העם, המדינה והארץ — התגלה רצון גדול, התגלו אפילו שמחה ושיעויות רצון, לאפשרות שישראל תחזיר את יהודה ושומרון לידי המלך חוסיין.

סיבות הכות ניתנו לכך על-ידי מר אבן, מר ספיר ומר אלון ואחרים שהצטרפו אליהם בחצי מה ואף בפה מלא ובהתלהבות. מסקנתם היא אחת: יהודה ושומרון אינם צריכים להיות חלק מארץ-ישראל יחד-

מטיקה, עזרה לו מאוד. אחר כך היה שר החקלאות במשך 4 שנים והיה בין אלה שהציבו את היסודות לחקלאות בארצנו. לאחר מכן נבחר ליושב-ראש הכנסת. מעולם לא שמעתי מרים את קולו ביישובות הכ-נסת. הוא גיווט אותה וניהל אותה בכוח השפעתו וכ-הכרה שכולם מכבדים אותו ונשמעים לו. עלי להגיד שעם זאת ושהוא ידע את ערך עצמו, לא ראיתי עלי אדמות אדם כל כך עניו וכל כך צנוע. הלך מאתנו אדם טוב, שהיה לו חלק בעיצוב הכנסת, עוד אחד מהדור הזה שיצר מבראשית ושלא ישוב, וחבל על דאבדון.

ועתה עלי בכל זאת לגשת לדבר בעניין שבקשר אליו עליתי על דוכן זה, ולהשמיע את מה שיש לי להשמיע על החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית). אינני נמנה עם רוב אלה שדיברו על נושא זה ושהשתמשו בהצעת החוק כדי לדבר על בעיית השטחים, החוקתם וכל המשתמע מכך. זאת בעיה נכבדה מאוד, שאב המפ-למה הגדולה בארץ דנה בה כיום, ואני מקווה שתניחן לי ההדמנות להשמיע את דעתי בעניין זה. הדבר כל כך ראוי לדיון נרחב שאינני יודע מדוע צריך להגניב אותו לזיכרון על החוק הזה.

על מה צריך לדבר, לדעתי, כאשר דנים בחוק זה? גם אם אולי אין החוק דן בדיוק בשאלה שאני רוצה לעורר, העניין כה צמוד וכה קשור לחוק זה, שנדמה לי כי זה המוקד להגות על הנושא שאני רוצה לדבר עליו. השטחים נכנסו תחת ריבונות ישראל, תחת ריבונות ממשלת ישראל, לפני חמש וחצי שנים. מאז אנחנו מקיימים כל הזמן לא את החוק הישראלי, בשט-חים אלה, כי אם בשומרון וביהודה אנו מקיימים, כנר-אה, את החוק היורדי, בלי התיקונים שיוצא מנכניה לחוק זה; ברצועת-עזה אנו מקיימים או את החוק המצרי או איזה חוק מיוחד של הרצועה. עדיין לא הצלחתי לדעת בדיוק היכן מוצאים את כל החוקים האלה, היכן מרוכזים כל החוקים של הרצועה, וברמת-הגולן אנו מקיימים את החוק הסורי, אם כי אין שם חובה תושבים סורים, אבל הולכים ומתרבים שם התו-שבים הישראליים.

שאלתי היא, אם עלינו להתמיד במצב המוזר הזה שבשטח כשטחנו, שטח שלממשלת ישראל יש ריבונות עליו, אנו מקיימים ארבע שיטות משפטיות שונות זו מזו, שהתושבים צריכים לחיות על פיהן, ואנחנו אף איננו יודעים מה דינם של שינויים באותם חוקים. בשעה שהפרלמנט היורדי, למשל, משנה את אחד החו-קים, האם שינוי זה חל על החוק הנוהג בגדה המ-ערבית של הירדן או אינו חל? האם חל החוק שחל ביום שנכבשה הגדה, בלי השינויים, או שמד שמ-אימים ומאמצים את השינויים האלה? אני חושב שקשה למצוא אנדרלמוסיה כזאת בשיטה משפטית. קשה גם להגיע למצב אבסורדי כל כך, ואינני תושב שהאוכ-לוסיה שחיה באזורי אלה נהנית ממצב זה.

הנה ראינו, למשל, כשהיה צריך לבחור עיריית חדשות ביהודה ובשומרון — לא קיבלו את חוק הכ-חירות של ירדן, כי אם נתנו חשות בחירה גם לנשים. כלומר, הכנסנו שינויים. האם על-ידי הכנסת שינויים אלה אנו מגבירים או מבליטים את שליטתנו בשט-חים? או שאנו משאירים — לדידם של אלה הרוצים

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (הורבין) —

העצום והמסריע במספר אוכלוסיה של מדינת ישראל, לאור השינוי האיכותי והכמותי הגדול, עוצמתה של ישראל וסגולותיה? והאם אין ביסוד הדיבורים על מדינה יהודית "עם כמה שפחות ערבים" כדי להצביע על איום אי-אמון עמוק המושרש עדיין בלב כמה וכמה ממנהיגיו הפוליטיים כלפי הרבונות היהודית, בליה וסמליה?

אדוני היושב-ראש, דבר זה צריך להיות ברור ומדע היטב למלנו: יש הבדל מהותי ומכריע בין טענה, כי נסיבות מדיניות שונות לא יאפשרו לנו לקיים את איחודה של ארץ-ישראל תחת דיבונות אחת — קיום המבטיח ליהודים ארץ ומדינה ולאוכלוסים הפלשתינאים את מלא הזכויות האזרחיות וקשרים חפשיים אל העולם הערבי — לבין הטענה הרווחת, כי מדינת ישראל יכולה לקיים את שלמותה של ארץ-ישראל, אך אסור לה לעשות זאת ואין היא צריכה לעשות זאת מטעמים פנימיים שלה.

אם סברו המתווססים במפלגת העבודה כי קירבו את השלום ואחזו בו בציניות, הדי טעות גדולה בידם. ההערבות שהושמיעו שד החוץ ושר האוצר, אין כמותן כדי להחזיק שלום. ההכרזה התיאטרלית שתובע ממנו שלת ישראל חבר-הכנסת אליאב גם היא למסרה המר-חיקה שלום, כי אנחנו מודינים במפורש למדינות ערב ובעיקר לאוכלוסיה הפלשתינאית: אנחנו לא רוצים בכך. בבוא היום, כחור או מחרתיים, נוותר על חלק מארץ-ישראל, משום שאיננו רוצים בכך כאזרחים של מדינת ישראל כמדינה יהודית, איננו רוצים שתעבדו אצלנו, איננו רוצים קשרים ואחכם. יש אצלנו אנשים הקמים כל בוקר ושואלים: סמה ילדים ערבים גולדו? מה המסקנה שייסק מכך הצד השני? אין צורך למהר ולהסכים גם לחנאים המנימליים שמציגים יוגיה של ממשלת ישראל. אפשר להתאזר באורך-דמיון ובסבלנות ולהמתין.

אם נמתין — תגלה המצוקה בישראל. שר האוצר יקבע בכל תוקף שגיפטר ממיליון ערבים משום שהם חונקים ומטביעים את מדינת ישראל, ואז ממשלה יש-ראלית, אולי ממשלה — ואני מקווה שלא — שבה יתנו את הטון השרים אבן, ספיר ודומיהם, תלך לווייתורים נוספים, ובסופו של דבר תעשה הכל כדי להיפטר ממטרד של מיליון ערבים ולחזור לגבולות מאי 1967.

ואני מוכן לומר בפה מלא ובתקווה מלאה, כבד עכשיו: חזון נורא זה לא יתגשם, מפני שגם השרים אבן וספיר יודעים שיש דברים חיוניים אחדים, ששום ממשלה ישראלית לא תוכל לוותר עליהם. ולתנאים חיוניים אלה לא מסכים כל חוסיין ולא תסכים ממשלה פלשתינאית, אם תקום. לפיכך צריכים כולנו לדעת שהמצב המוגדר כארעי יהיה מצב ממושך מאוד. גם אם יש באלה המעדיפים להגדיר אותו כארעי, מוטב יהיה אם במישור הממשי והמעשי יתייחסו אליו כאל מצב ממושך מאוד. לפיכך רק התכנית הקרויה על שמו של שר הבטחון נראית כתכנית ריאליסטית לטווח קרוב, ובה בשעה כתכנית המבטיחה את העתיד. בתודעת עם ישראל צריכה להתחזק ההדיעה כי לפני מדינת ישראל עומד אחד האתגרים החמורים שלה: להיות עם עוד מיליון ערבים, על כל המשתמע מכך.

מי ששולל ואפשרות זו כורת את הענף שעליו יושב בים כולנו. מי שאינו מכין עצמו לקראת מצב זה בהדרגה

דית ריבונית. ישראל מחזיקה אותם כקלף מיקוח. היא אינה רוצה במגע הדוק עם תושביהם. ישראל רוצה להיות אותה מדינה קטנה, סגורה ומסוגרת, כפי שהיתה ערב מלחמת ששת-הימים. דברים רבים הספיקו להי-שכח במרוצת חמש השנים האחרונות: שכחנו מה היה שיעור העלייה לארץ-ישראל לפני מלחמת ששת-הימים ומה שיעור העלייה לאחריה; שכחנו מה היתה הר-גשת המועקה, האכזבה ואפילו החלון ערב מאי 1967, ומה היתה הנהגה לאחר יוני 1967; שכחנו את המל-חמה ותוצאותיה הטריטוריאליות, הכלכליות, הבטחו-ניות והתרבותיות.

גאילו בלשכת צמרת העבודה וכשבוכי "יונים" ו"צ-באים" שונים מבקשים לעורר רוגש סאילו כל האסונות שבאו עלינו הם, לכאורה, תוצאה של מלחמת ששת-הימים והשלמות הטריטוריאלית. זהו, כמובן, כוב, וח-שוב מאוד שגדע את טיבו ונלמד את מניעיו.

אדוני היושב-ראש. בלשכת העבודה הגדיר שד החוץ את ה"חלוקה" בזמנה כנגזרת מדיני היסטוריה. ייתכן שזה נכון, אבל הוא ביקש ללמדנו כי גם חלוקה מחושבת ומתחשב כנגזרת מדינית. צאו והוא את מידת ההגיון בדברים הללו: או נאבק עם ישראל על הכרה כישות לאומית הזכאית לריבונות בחלק מארץ-ישראל. היום, כדי לחזור אל גבולות החלוקה, די בפקודה מירושלים, כדי שצה"ל יסוג מן הירדן ושתחזרש החלוקה. איזה מין הישג מדיני הוא זה? כמה צריכה מדינת ישראל להיאבק באו"ם ובמקומות אחרים כדי להשיג? איזה מאבק מדיני הירואי ונמלץ צריך שד חוץ ישחלי להיאבק כדי להחזיר את הגלגל אחו-רנית? התשובה היא אחת: במפלגת העבודה יש כוחות גדולים הסבורים כי ישראל צריכה לחזור לגבולות החל-קה, ואפילו בתיקוני גבול קטנים, לא משום שהיא תיאלץ להשיג חלק, ולו חלק מן השלם, כפי שקרה לפני 1948, ואלא משום שמדינת ישראל צריכה להיות מעוג-ינית, ואפילו משתוקקת, להיפטר מארץ-ישראל המער-בית, כי בעיניהם השטחים הם מטרד שיש צורך להי-פטר ממנו.

אדוני היושב-ראש. ערב קבלת תכנית בלטימור אמרה הגברת גולדה מאיר — אז גולדה מאירסון — ראש הממשלה של היום בדברים נוקבים ומורידים נגד חלוקתה של ארץ-ישראל. היא אמרה: "הייתי מזועזעת" — גם אז כך — "שמעתי כיצד ציונים טובים מדברים על האושר הגדול שפעם בתולדות עמנו נותנים לנו מדינה יהודית. לאמיתו של דבר אין נותנים לנו ולא כלום; רק גוזלים מאתנו דת וארצנו". כך אמרה גולדה מאיר, כך אמרו אנשים גדולים כמו בן-ציון ויצחק טבנקין ורבים אחרים. אז, ואפשר, צדק בן-גוריון. אבל ב-1942 ולאחריה לא חששה גולדה מאיר מפני האופי היהודי של ארץ-ישראל ולא מפני החיים בצוותה של יהודים וערבים, והיא העדיפה ארץ-ישראל גדולה ויהודית על פני ארץ ישראל קטנה ומחולקת. היא האמינה אז בעלייה יהודית גדולה; האמינה שחך ארץ-ישראל גדולה תהיה שואפת ועלייה; האמינה שמדינה בעלת רוב יהודי תוכל להכיל מינוע וערבי, בלי להתבלבל, בלא להיות "עם אדוניים" וכל שאר הבליסטראות המוסריות שמטיתחים היום חוגים שונים כלפינו.

אם האמינה בכל זה אז, ב-1942 ולאחר מכן, כיצד אין היא יכולה להאמין בכך ב-1972, לאור השינוי

חברת ח', ישיבה שס"ג

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (הורבין, ארזי, אקוריון, מיקוניס) —

פט הצבאיים בשטחים המוחזקים; הן גותנות סמכות לשלטונות ישראל לבצע עונשים פליליים ומעצרים שה- טילו שלטונות הצבא בשטח המוחזק; הן גותנות סמ- כות לבית-משפט בישראל לשפוט, לפי דיני מדינת ישראל, אדם שבא מישראל לשטח המוחזק ועבר בו עבירה שהיתה בת-עונשין אילו בוצעה בישראל; הן גותנות סמכויות לשלטונות ישראל לעזור בישראל בהז- מנתם של עדים ובהבאתם לבתי-משפט צבאיים בשטח המוחזק; הן גותנות סמכות לשר המשפטים להסדיר את ענייני העזרה המשפטית. להשלטונות בישראל לבתי-המשפט האזרחיים בשטחים המוחזקים.

הרי כל אלה הם דברים שאנחנו חיים אותם יום יום, והם דרושים יום יום. הווי אומר, שבדיוק כמו שהתקנות הללו מילאו שלוחות במשך חמש השנים שחלפו, הן חייבות לקבל הארכה גם לשנה הנוספת. בצדק מדברת הצעת חוק זו רק על שנה אחת, מפני שכולנו חיים בתקווה שאולי באמת לא רחוק יום הש- לום — אם כי הלכ מלא רעדה, אולי בכל זאת הוא רחוק — אבל אפילו בזה ואנחנו נותנים ביטוי לתק- וותנו לבוא השלום ואנחנו מאריכים את תקפן של התקנות רק לשנה אחת.

בנסיבות אלו אני מביע את תמיכתי בהצעת החוק הזאת המומחת לפנינו.

הי"ר ר. ארזי:

השגות הדיבור לתכר-המנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

בבד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע להח- זיר לממשלה את החוק להארכת חוקי החירום בשט- חים המוחזקים, כיוון שהממשלה נושאת באחריות לא מעטה לכך שכורח זמני נהפך למצב של קבע, ל"סט- טוס-קו" של "לא שלום ולא מלחמה". עצם העובדה ששד המשפטים הסתפק במלים ספורות עם הבאת החוק לכנסת מעידה ועל כך, שלא היה לו מה להחזיר בסוגיה רצינית זו של המעבר הערבי-ישראלי. במקומו דיברו ומוסיפים לדבר חברי הכנסת — כל אחד לפי השקפתו ולפי תפיסתו לגבי השאלה העדימה של היחסים היש- האליים-ערביים כיום הזה. יש מי שטוען לפתרון על- ידי סיפוח רשמי של כל השטחים שנכבשו במלחמת ששת-הימים למדינת ישראל; יש מי שטוען לסיפוח בלתי-רשמי של אותם שטחים; יש מי שמסתפק בסי- פוח שטחים גדולים מהם תוך החזרת "משהו" מאלה לערבים; יש הטוענים לסיפוחים טריטוריאליים מוגי- לים; ויש הטוענים — כמוני — כי כל סיפוח טרי- טוריאלי שהוא ממעדות של כוח ימנע בהכרח כל חי- דברות לשלום ערבי-ישראלי.

הדיון הזה בכנסת הוכיח, כי כולם מדברים על שלום, אך חלקם הגדול מתכוונים להתפשטות טריטו- ריאלית בממדים אלה או אלה, בעוד המתכוונים לש- לום באמת מוותרים על רווחי המלחמה טריטוריאליים, שאינם עשויים לתת לישראל בטחון, אלא מלחמות- נקם ערביות. אני מבחין, כמוכן, בין ספתנים מקסי- מליסטיים לבין ספתנים מנימליסטיים, אך קודם כל מבחין אני בנסיון הנואל והגידון לכשלוך מחפיר של שלילת זכות ההגדרה העצמית של העם הערבי-הפלש- תינאי ושל התעללותה מכוננת מן הזכויות הלאומיות הצדקות של שכניו הערבים, בנראה, שאין נכוונת

ובעקביות מטמין בתוכנו חומר נפץ גדול. מי שמתכוון לכך מכין את ישראל הבטוחה, ארץ-ישראל של שלום. אי-אפשר להפחיד את עם ישראל בדחלילים של תקציב ופינוסים, כאשר אלה המציבים את הדחלילים בגנו הם אותם האחראים לכך שכלכלת ישראל יודעת אסונות, מחללים ומפולות גדולות, והם הם ואשר לא עשו די לתיקונה של הכלכלה והחברה הישראלית בתקו- פה שקדמה למאי 1967, ועכשיו תולים את כל האסונות האפשריים בתוצאות הגדולות והחוביות של מלחמת ששת-הימים.

הי"ר ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אקוריון, ואחריו לאח- רן הנואמים, חבר-הכנסת מיקוניס.

ארי אקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש. הצעת החוק שאנו דנים בה קרויה חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (הש- טחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שי- פוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ג-1972. אנחנו עדים לכך שמהרגע הראשון גלש הדיון מהצעת חוק זו ועבר לדיון מדיני כללי. עם כל הכבוד לחברי הכ- נסת שהשתתפו בוויכוח הזה אני מודה שאיני רואה תכלית בדיון כזה אגב החוק הזה. אני אצלו בכנסת ויכוחים מדיניים ויש ויכוחים מדיניים-זוטא, ויש חברי כנסת שניצלו את ההזדמנות לערוך, אגב דיון בחוק הזה המונח לפנינו, ויכוח מדיני. הייתי אומר שזה נסיון להכניס את הוויכוח המדיני הגדול דרך אשנב, בשעה שלוויכוח זה, בזמנו הנכון, מיועד מקום כבוד בבלת החאשית, אינני סבור שהוויכוח המדיני הג- דול הזה יוכרע אצלו דרך-אגב, תוך כדי דיון בהצעת החוק המומחת לפנינו, והייתי אומר שבדואי אין לשום חבר הכנסת הזכות לפסול את ציוניותו של האחד.

עם כל הכבוד אני רוצה לומר שאני מצטרף לדעתה של רש הממשלה שהבעיה במקום אחר בימים אלה, כי הוויכוח על גורל השטחים אשר פרץ לא רק כאן אלא גם במקום אחר, שקרוב לי מאוד, איננו בעתו. כשי- לעצמי אני מאמין שכאשר יבוא השלום, אם יבוא וכ- אשר יבוא, יהיו גם חסמי ארץ-ישראל השלמה — לפחות רבים מהם — מוכנים לקבל גבולות בטוחים גם אם לא יכללו את כל שטח ארץ-ישראל. ומאיד- גישא, הטוענים בעז לשמירת תאופי היהודי המלא של מדינת ישראל לא יוותרו בשום אופן על גבולות בט- חון, ולא יסכימו לנסיגה כלשהי עד אשר יקום השלום — הוא שלום-אמת. לעת-עתה כולנו, גם אלה וגם אלה, מאוחדים בדעה שבאין שלום איננו נסוגים משום מקום שבו נמצא כיום צבא הגנה לישראל. ואם כך, איזה טעם יש לוויכוח בינינו בצורה שכזאת? האם אפשר בהבלי-פה להחיל את כל חוקי מדינת ישראל על השטחים המוחזקים? כל עוד נמשך המצב הקיים — השטחים המוחזקים הם שטחים מוחזקים והצורך שנועדו לו התקנות הללו קיים ועומד.

במה מטפלות התקנות הללו? הן מטפלות בה- גשת עזרה לבתי-המשפט הצבאיים שהוקמו בשטחים המוחזקים בידי צבא הגנה לישראל, כדי להעמיד לדין אנשים מישראל שעברו על צווי מפקד האזור; התקנות הללו גותנות סמכות חקירה, חיפוש וכיבוא באלה לשוט- רים בישראל לגבי עבירות שהן בנות-עונשין בכתי-המש-

— חוק להארכת חוקי של תקנות שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (מיקוניס) —

העצמית של העם הערבי הפלשתינאי עלולה להנחית את המכה המוחצת ביותר על ראשי איראני החבלה הפלשתינאיים, אשר שרשי צמיחתם והשפעתם הפוליטית נעוצים באי-הכרה זאת מצדנו.

עלינו לדעון את זכרוננו, כי חיים או בסוף המאח העשרים, ולא במאה השמונה-עשרה. אימפריות אדירות התפוררו, השליטה של עם בעם, כפי שצטיירה בעבר — פסקה. האין מחובתנו להבין זאת?

משוכנעים אנו כי אין דבר זול יותר וגוה יותר לשני הצדדים מאשר השלום, אם מתכוונים ברצינות להבראת הדור הצעיר, להבטחת עתידו ועתיד הקידמה הכלכלית והתרבותית הכללית אצלנו ואצלם. אך לשם כך על הממשלה להכריז במפורש כי אין לה תביעות טריטוריאליזם לא בגדה המערבית ולא ברצועת-עזה, כשהמדינה הוא בעם הערבי הפלשתינאי, כי אחת היא תביעתה: קביעת גבול שלום וביטחון ומוסכם על שני הצדדים. זהו התרומם האלגבראי כעת של דברנו "שלום עדיף משטח".

העובדה שהממשלה איננה מוכנה להסכים לכך כיום היא רק לרעת בטחוננו ולרעת עתידנו הלאומי, כיוון שלא לעולם חסון צבאי; לא לעולם תמיכה אמריקאית; לא לעולם גובל להתמודד — מעטים מול רבים — מעמדות של כוח; לא לעולם אפשר יהיה להתעלם מזכויות הכולל, כאשר אנו עומדים במאבק להבטחת זכויותינו שלנו; לא לעולם אפשר יהיה להימנע מהבנת הכולל, מעקרונות הצדק והתבונה, העשויים לסייע בידנו במלאכת הבניין הגדולה של העם והמדינה.

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. מעולם לא היו אמריקאים וישראלים מה רבים מאמינים, כי המפתח לכל תוויה חיובית באזור נתון בידי ירושלים. כדי לטש-טש עובדה זו הכריזה ראש הממשלה בראיון ששודר ברשת הטלוויזיה של ה-אי.בי.סי. לקראת סוף נובמבר, כי "שלום במזרח התיכון תלוי במאה אחוז בשכנינו". מאה אחוז בדיוק!

שר הבטחון הכריז, כי מוטב מלחמה מאשר ויתור על שטחי הגדה המערבית. בהיותו "קיסר השטחים" כפי שכינוהו — בצחק — בוועדה המדינית של מפ"ם, הוא עושה בכל יכלתו למען התנחלויות של קבע שם, למען עובדות מוגברות בגדה ובפיתחת-רפיח, לרבות ההתנחלות האחרונה — גתית — בשטח המופקע בעק-רבה, ותיכנון עיר "ימית" גדולה בצפון סיני, כאשר נמשכת הפראקטיקה של הריסת בתים, סתימת בארות חילול מלאכותי של האוכלוסיה, במיוחד ברצועת-עזה. זה נקרא כיבוש "ליברלי", שמונו סולדים כל צבעי הקשת של הציבוריות הערבית בשטחים המוחזקים.

השר גלילי מצדו, בהופיעו בעצרת בירושלים לציון כ"ה שנים להחלטת האו"ם, הדגיש בין השאר — ואני מצטט מעתון "על המשמר": "לקראת סיכוי זה (של שלום) עלינו להיערך, להסתכן ולעמוד במבחני המאבק באו"ם, ואפילו בסכנות של התחדשות המלחמה, תוך נכונות נועזת לנהל מדיניות המקרבת את השלום". האק"ר בוטקה שלו ממש דוקרת עיניים.

גם השר דיין וגם השר גלילי, עם כל ההסדלים הזעירים שביניהם, הם למעשה תבוטנים, אם נדבר בלשון השוק המקובלת, שהתיאשו מן שלום ויראים את מצבנו "דרך הכוונה" ולא במשקפי החיסטוריה והמציאות. בעודם מבינים, לפי דרכם, את המשמעות

בקרב החוגים השליטים שלנו ללמוד מהלקחים היסטוריים של עמים אחרים, אף-על-פי שמצבנו הוא פי כמה מסובך יותר ממצבו של כל עם אחר, שהיה או הינו ביחסי איבה עם שכניו.

הופעתם של כמה וכמה דוברים בכנסת הזכיחה אף היא, שעם שינוי העתים כיום לכיוון של חיסול מוקדי המלחמה והשרשת העקרון של דו-קיום בשלום, פחד השלום נפל עליהם. בוויכוח גל עתיד השטחים המוחזקים במזכירות מפלגת העבודה קלע לכן שר החוץ למטרה, כאשר הוא אמר שהוא — ואני מצטט: "מוד" — אג מלחט רצונם של רבים בתוכנו לשמוע במה רחוק הסיכוי לשלום". הלחט הזה של רבים בתוכנו יכול להצביע זמנית על הרחבת שטחה של מדינת ישראל, אך בכך מגמדים אלה את אחצנו מבחינה מדינית ומוסרית לא רק בקרב עמי העולם, אלא גם בקרב הציבוריות היהודית בתפוצות. עוד יהיה עלינו להיווכח בכך ביום מן הימים. מתברר, כי לא ברית-המועצות, אלא דווקא חסידי הסיפוחים הגדולים, מעוניינים במצב של "לא שלום ולא מלחמה".

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. כמה דוברים בדיון הזה, כמו חברי-הכנסת נחושטן מסיעת גח"ל והרב גריה מסיעת מפד"ל, ודומיהם, גילו כי נקודת המוצא שלהם היא העוורון הפוליטי, הדמיונות ההיסטוריים, הדתיים והמיסטיים, המתבססים על כוחו הצבאי דהאידנא, תוך התעלמות גמורה מהים הערבי הסובב אותנו, מד"עתי-הקהל הבין-לאומית ואף ממגבלות הסבילות של הקיצוצים היהודיים בתפוצות.

חבר-הכנסת נחושטן שם את הדגש בכוח הצבאי-הישראלי, בעומק טריטוריאלי, ב"זכותנו על ארץ-יש-ראל", תוך זילזול אפילו בשאלות הדמוגרפיות. אילו קרא מחדש אפילו את מסותיו של זאב ז'בוטינסקי בשאלת יחסי יהודים וערבים, היה מוצא את עצמו יריב לז'בוטינסקי מן הבחינה הפוליטית והמוסרית.

כבוד חברי-הכנסת הרב גריה, עם כל הפילפול התיאולוגי והחוקי שקל, אין אותה מחזיר אותנו אל "נחלת האבות", אלא אל נחלת המלחמות ושפיכת הדמים היהודית. לא עלינו ולא על אחרים בחוק, על אחת כמה וכמה במה שנוגע לאוכלוסיה הערבית בשטחים, אינה עושה כל רושם הדמוגיה של חסידי "ארץ-ישראל השלמה", או של כל הספחנים האחרים דה-פקטו, המציגים להאווה את העקרונות של דמוקרטיה, שוויון זכויות ואף אחוות-עמים, רחמנא ליעלן. במקום סיס"מ מות רמייה אלה, העלולות לסנוור רק עיני עיוורים מדעת, אנו, שוחרי השלום ושוחרי בטחונה וזכות קיומה של ישראל, נבארים בעד הכרה מפורשת ומוכרת של ממשלת ארצנו בזכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתינאי, בזכותו לקיום וממלכתו-עצמא, מחוץ לגבולות המוסכמים של ישראל, על יסוד העקרון של דו-קיום בשלום אתנו.

הכרה כזאת בזכותם של הפלשתינאים עשויה להשיג מיט הקרקע מתחת לרגליהם של הקיצונים הערבים, השוללים עדיין את הזכות הזאת מעמנו ומארצנו; עשויה לצייד את החוגים השליטים שלנו בנושק פוליטי ומוסרי חשוב ביותר בוויכוח עם הקיצונים כתנועה הלאומית הערבית; עשויה לעודד את החוגים הריאליסטיים בקרב הציבוריות הערבית לארצותיה ולהכשיר את הקרקע להיברות שלום יהודית-ערבית. הכרה בזכות ההגדרה

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (מיקוניס, ארזי, שפירא) —

בלון, ב"1 בדצמבר — מחזקים בדבריהם נקודה חשובה זאת.

המצב האובייקטיבי מחייב; מחייבות המגמות הקובות עות כיום במדיניות הבין-לאומית — אם לא לצפות למלחמת נקם ערבית ביום מן הימים — שהממשלה תכריז גם באוני שליטי מצרים וסוריה, כי אין לה רבי-עות טריטוריאליזם גם מהן, אלא תביעה אחת בלבד: במסגרת של הסכם שלום כיוון גבול בטוח ומוסכם, תוך מציאת פתרון מדיני לכל יתר השאלות השנויות במחלוקת, כגון חופש השיט במצרי-טיראן ובתעלת-סואץ, פתרון צודק לבעיית הפליטים, כפי שהדברים מופיעים בקווים יסודיים בהחלטת מועצת הבטחון מס' 242. משוכנעים אנו כי בכל משאי-ומות בינינו לבין הצד הערבי צריכה הממשלה עצמה להיות מעוניינת בשיתוף נציגות דמוקרטית של ערביי השטחים הכבושים, שתוכל ללא ספק לתרום לפתרון מדיני של הבעיה הפלשתינאית.

כל נסיון להתחמק מיזמות מדיניות של שלום, מנסיונות להעמיד במבחן מדיני את הצד הערבי, מפ'תרון מדיני צודק של הבעיות; כל נסיון להמיר יומות מדיניות בפעולות צבאיות, שאין באפשרותן להשיג את המטרה המיוחלת — השלום — נסיונות כאלה עלולים רק לדרדר את עצמנו ואת האזור כולו למלחמה חדשה, למורת רוחם של עמנו, של העמים השכנים, של עמי העולם כולו.

ואם גם מתקשים לא מעטים כיום להבין נקודת השקפה ריאליסטית ונבונה זו, הרי יש להיזכר בקביעה הרומית העתיקה: "טיפות המים נוקבת את האבן לא בכוחה, אלא בטיפטופה המתמיד".

ה"יר ד. ארזי:

רשות הדיבור לשד המשפטים, לדברי תשובה.

ש"המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, הרשני-נא גם אני לברך אותך לכהונתך החדשה. אני עושה זאת גם ברצון וגם מתוך צורך, מפני שאני קליינט קבוע של יושב-ראש הישיבות ואני זקוק לרחמי מנעם בפעם.

אין ספק כי אף-על-פי שהדברים לגמרי לא נגעו לעניין, היה אינטרס לשמוע את נאומו של חבר-הכנסת מיקוניס. אני עוקב, כמו כל אחד מאתנו, אחרי תורת המחזוריות של חבר-הכנסת מיקוניס. איש מהמסובים כאן בוודאי לא היה מעלה על דעתו, שלולא הלך לעו-למו טרם זמנו המנוח ד"ר סנה, היינו שומעים נאום כזה מטעם מק"י.

שמואל מיקוניס (מק"י):

חדל מהספקולציות האלה.

ש"המשפטים י. ש. שפירא:

נאמר כבר לא אחת בעתונות, שדרמו של חבר-הכנסת מיקוניס נמצאת עכשיו בתקופת המחזוריות בהתקרבות לחק"ח. והוא הוכיח זאת היום.

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים. אני מבין את היצר הטוב, או היצר הרע, לדבר אנכי-אורחה על הנושאים המדיניים שמעסיקים כל אחד ואחד מאתנו. השאלה היא אם משרתים בזה את העניין, אם משר-תים את הוויכוח אשר מתנהל בעתונות ובכינוסים שאינם

ההיסטורית של התרבויות המוני יהודים במולדתנו הע-תיקה, הרי לגבי הערבים גישתם היא אנאכרוניסטית, ניהיליסטית לגבי התודעה הלאומית שלהם, לגבי עצם קיומם בעם.

אמנם אנו דוחים בכל תוקף את גירסת ה"פתח" היום, הרואה את חיסול ישראל כתנאי לקיומו הממלכתי העצמאי של העם הערבי הפלשתינאי. אמנם אנו בעד הכרה הדדית של שני הצדדים בזכויות החוקיות של ישראל ושל הצד הערבי כאחד. אם גם יאסר עראפאת וחבריו אינם מוכנים כיום להכיר בזכותנו, אין זה פוטר אותנו מן הצורך להכיר בזכות העם הערבי הפלשתינאי — קודם כל לטובתנו.

המצב הוא כזה, שתחילה המתניו לטלפון מחוסיין, וכשהוא בא — לא ששו לקראתו. אומרים לנו: שמעו-נא איך מדברים על-אודותינו במצרים, בסוריה — איך הם מאיימים עלינו. השאלה הנשאלת היא: האם שומ-עים בכירי שרנו איך הם מדברים, איך הם מאיימים, מה הם עושים למעשה בשטחים הכבושים? כאשר אין גבולות להתייצב, ולו רק לרגע, במצבם של הערבים, הרי מצפים לשווה לכניעה מצדם, להצעות שתתקבלנה על דעתו של השר דיין, לאשליה ולדמיונות.

אם לפי הכרתו האחרונה של השר דיין חברון, כחלק של המולדת, דינה כדן, עפולה — הרי אין לדבר סוף. אם כך, לא רק חברון, אלא גם מקומות אחרים מועמדים לכיבוש. ומדוע לא גרדה, שם יישבו אבותינו יותר שנים מאשר בארץ-ישראל בימי ראשון ושי-ני? מדוע לא מראקש? מדוע לא ארץ גושן? מדוע לא עיראק, שם עבד יעקב אבינו 14 שנה למען רחל? לפי הגיון סיפוריסיטי זה אפשר להתפשט לא רק במזרח התיכון, אלא בהתאם לשגנון הגדלות. אם הנזקשות של הממשלה מגיעה עד כדי כך, שהיא מאיימת בהס-תלקות מהחלטת מועצת הבטחון מס' 242, אם ישונה משהו בתוכה בעצרת האו"ם — אם כי קיים גם כך פירוש שונה להחלטה זו — כאשר גם אירגוני המתבלים נובעים ממדינות ערב להסתלק מאותה החלטה; אם נזקשות זו מופיעה בזמן שר החוץ המצרי חוזר בע-צרת האו"ם על הסכמת מצרים לשלום בתנאים מסוי-ימים, כאשר ממשלת ישראל לא רק מדברת על תנ-אים, אלא יוצרת אותם למעשה בשטחים — הרי אנה אנו הולכים?

כנסת נכבדה, הפחד מפני השלום מונע יומות מדיניות למען קירובו. ידוע הדבר כי עמדה רציונלית בצד שלנו עשויה להוליד את אחותה בצד האחר. אך הדברים אצלנו אינם נעים על הפסים המתאימים של צדק ותבונה. כזאת היא, למשל, המתיתחות המסוכנת אשר נוצרה סביב מערת המכפלה, כאשר מישור, לר-בות ראשי המתנחלים בחברון, הוסיפו לסיכסוך הלאומי צביון דתי, העלול ללכד את כל העולם המוסלמי נגדנו.

לנו ברור, למשל, שיש להיאבק בטוור של האי-ר-גונים הפלשתינאיים מכל צד שלא יבוא, אך אמצעי המאבק ועיתויו מוכרחים להיות משועבדים לשיקולים מדיניים, תוך הבנה ביוורה, כי המאבק הצבאי נגד האלימות הטרוריסטית אינו יכול למנוע בחפים מפשע ואיננו יכול להיות תחליף למאבק המדיני לטובת הש-לום. גם הכתב הצבאי של עתון "דבר", מר שמעון עופר, ב-30 בנובמבר, וגם פרשני "דבר", אהר יערי ודניאל

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (שפירא, הלוי, נחושתן, ארזי, אבנרי, ש. כהן); חוק לתיקון פקודת הראיות (מס' 2) (ארזי, שפירא) —

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

דרישה היא דרישה, ואילו החזקה היא החלטה מחייבת. משפטן מובהק בחבר-הכנסת נחושתן צריך לדעת את ההבדל בין דרישה ובין הצעה, שיש סכנה שתתקבל.

אי לזאת אני מציע להעביר את הצעת החוק לוו-עדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ר. ארזי:

חברי הכנסת, אנחנו נוגשים להצבעה. בשיבת הכנסת ביום 28 בנובמבר הציעו חברי-הכנסת מילמן, נחושתן, שמואל תמיר, לבנבראון, והיום הציע חבר-הכנסת מיקוניס, להחזיר את החוק לממשלה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
נא לצרף אותי לדרישה.

שלום כהן:
גם אותי.

היו"ר ר. ארזי:

חברי הכנסת, שר המשפטים הציע להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט. לפנינו שתי הצ-עות, נעמיד להצבעה הצעה מול הצעה.

הצבעה.

בעד העברת הצעת החוק לוועדת

החוקה, חוק ומשפט — רוב

בעד החזרת הצעת החוק לממשלה — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת החוק להארכת

תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים

המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל —

שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ג—

1972, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ד. חוק לתיקון פקודת הראיות (מס' 2), תשל"ב—1972 *

(קריאה ראשונה)

בשום יצרן בארץ — קשה להוכיח שהוא שייך ליצרן פלוגי, שבית-המלאכה שלו, או בית-החרושת שלו נמצא במקום אלמוני. ועל כן אנחנו מציעים את הצעת החוק, שאם על מצרך או על אריזתו כתוב שמו של יצרן או שם העסק או הסימן המסחרי, זה כשלעצמו מו-כיח שהוא שלו. כמובן, זו הוכחה לכאורה שאפשר לסתור אותה, אבל אין לבזבז את זמנו של בית-המשפט ואין להטריד עדים ואין להוציא הוצאות כדי להוכיח את הדבר, שלכל אדם מן הישוב הוא מוכח מעצמו.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת תת-ק, חוק ומשפט.

היו"ר ר. ארזי:

חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון. הדיון הוא אישי במסגרת של 10 דקות לנואם. רשות הדיבור לחברי-הכנסת נחושתן, ואחריו לחברי-הכנסת אנקוריון.

מחייבים את המדינה. אולם הממשלה לא העמידה לדיון בכנסת את השאלה הכללית והמקפת בדבר עתיד השי-טחים. הממשלה לא החליטה בעניין זה כל החלטה, כידוע. ובודאי לא החליטה להעמיד עניין זה לדיון בכנסת. אני מניח שאילו החליטה הממשלה לעשות זאת, את הצעת החוק לא אני הייתי מביא כי אם ראש הממשלה, אילו חשבה שזוהי ההחלטה הטובה לה-עמיד את הבעיה לדיון.

כאמור, לא אכנס בוויכוח זה, אשר הוא קטוע. אבל אני יכול להביע את תמיחתי על הצעתו של חבר-הכנסת נחושתן, שבדומי באה על דעת שול-חיו או על דעת סיעתו, להחזיר את הצעת החוק לממ-שלה, לא פחות ולא יותר.

נגיע שבמקרה היה בישיבה רוב לסיעת גח"ל והצעתו היתה מתקבלת. מה תועלת היתה צומחת לאי-דיאה שלו לגבי השטחים אם תקנות אלה לא יהיו קיימות? הוא היה מצד את רגלו של הממשל היש-ראלי בשטחים. לא היתה עוד אפשרות לדון בישראל אדם אשר עבר ועבירה תמורה או קלה בשטחים, לא היתה אפשרות לשוטט לאסור אותו וכדומה. מהי החכ-מה המדינית הזאת?

בנימין הלוי (גח"ל):

יש סמכות להחיל את המשפט הישראלי על כל השטחים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

סלח לי, חברי-הכנסת הלוי, החזרת החוק הזה לממשלה אינה מטילה את המשפט, את השיפוט ואת המינהל הישראלי על השטחים.

יעקב נחושתן (גח"ל):

ההצעה היתה להחזיר את החוק לממשלה עם דרישה להוציא צו להחלת החוק הישראלי על השטחים.

היו"ר ר. ארזי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק לתיקון פקודת הראיות (מס' 2), תשל"ב—1972, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חוק זה שאני מציע לפני הבית הוא קצר ועניינו אחד. בזמן האחרון מתרבים משפטים על גופים זרים שנמצאים במצרכי מזון, אם זה בכיסך לחם, בחלה, בבקבוק בירה או בבקבוק חלב. התביעה הכללית מוצאת בהם דבר שמי-קומו אינו שם, למשל זבוב, מסמר, חוט וכדומה. לע-תים מתקשה התביעה הכללית להוכיח שייכותו של המצרך ליצרן מסויים. דרוש הרבה מאוד זמן כדי להו-כיח מה שמובן מאליו לכל אדם נורמלי מן הישוב, אלא שמבחינה משפטית אין זו הוכחה. לדוגמה, אם כתוב על המצרך "בלק ליבל" — כדי לא לפגוע חלילה

תנה עט שיהיה כתוב עליו "יעקב שמשון שפירא", נראה אם יידע מי היצרן לפי החוק הזה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
קודם אני צריך לקבל את העט.

יעקב נחושתן (גח"ל):

הדוגמה הקלאסית היא אם אופים עוגת יום-הולדת ועל העוגה כתוב "יוסי". יוסי הוא היצרן של העוגה הזאת? לא צריך להשאיר את הסעיף הזה סתום בצורה כזאת, ששמו של יצרן מהווה גם הוכחה לכי אורה שהוא היצרן.

סכמה אחרת, רצינית הרבה יותר, היא סכנת החיי קויים. על התקלה הראשונה אפשר להתגבר על-ידי הוספת הגדרה למונח "יצרן". החיזויים הם אחת המכות ואחד האמצעים בהתחרות החפשית במדינה, בייצור ובשיווק ובמסחר, והם מכה שאפשר לנצל כנגד מתחרה במסחר או בייצור. אם ארצה לפגוע במתחרה שלי, אייצר מוצר פגום וארשום עליו את שמו של המתחרה כיצרן, ומובן שהוא יובא לדין ותסכנה שאנשים חפים מפשע יורשעו בגלל הנחה כזאת לכאורה היא גדולה מאוד. בדרך כלל הנחשלים מייצרים או מחקים מוצרים של הפירמות הגדולות, ומובן שאין להם אפשרות לייצר מוצר בעל רמה, והם גורמים לתקלות במוצרים שלהם והפירמות הגדולות והידועות מובאות לדין וקשה להן מאוד להוכיח שלא הן ייצרו את המוצר הפגום הזה.

לכן אני רואה בדאגה גדולה את המגמה הזאת. אני יודע שיש חוקים ששר המשפטים עצמו אומד שהוא מביא אותם לנכסת בהיסוס והסתייגות מסויימים. על הצעת חוק זו לא שמענו הסתייגות כזאת. אני תמה אם שר המשפטים לא רואה את הקשיים והפגמים בהצעת חוק זו. אני אציע בוועדה, כשהחוק הזה יובא אליה, סייגים מסויימים שיקחו את החזק של החוק הזה, על-מנת שההנחה המונחת ביסוד הצעת החוק הזה לא תהיה חד-משמעית כל כך, אלא תהיה חובה על התביעה הכללית להוכיח מה הוא שם היצרן ולא על-ידי הגשת בקבוק שעליו כתוב "טמפו", ושי הדבר שימש ראייה לכאורה שזה אמנם מבית-חרושת "טמפו" שייצר את המוצר, רק משום שעל הבקבוק או אריותו כתוב "טמפו".

בהסתייגויות אלה אני תומך בהעברת החוק לועדה, וארשה לעצמי לפנות לוועדה בהצעות נוספות לתיקונים.

הי"ד ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אנקוריין. כיוון שחבר-הכנסת אנקוריין איננו באולם, רשות הדיבור לחבר-הכנסת האוזנר, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, תרשה לי לברך אותך, בעמדי לראשונה על דוכן זה. ואתה מנהל את ישיבת הבית, לכהונה הממלכתית הרמה שנקראת למלא, אם תרשה לי נימה אישית, זכורני כי בשעתו נפל בחלקי לברך אותך גם להופעת הבכורה שלך בכנסת, ואנו שנינו באותו יום חברי כנסת חדשים לגמרי. וכמה יכולתי לברך אותך ואז? העברתי לך מקצת מן הברכה שבה בירך אותי קודמי נלאומי הראשון. וכך הברכה הזאת ליותרת את שנינו מאז אותו יום ועד היום הזה. מיטב

יעקב נחושתן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הרשו לי להציג טרף למברכים את אדוני היושב-ראש עם היבחרו לסגן יושב-ראש הכנסת, ולאחל לו הצלחה בתפקידו. אני בטוח שהוא יצליח.

אדוני היושב-ראש. לפנינו הצעת חוק שלכאורה היא הצעה תמימה מאוד, ולא הייתי נוטל את רשות הדיבור אילו לא ראיתי צורך להצביע על תופעה מעניינת מאוד שמתגבשת לאחרונה בחקיקה המוגשת לכנסת על-ידי משרד המשפטים. לא מזמן הייתה הודמנות לכנסת לדון בהצעת חוק אחת, לתיקון פקודת החוק הפלילי מס' 36, וגם שם היה מדובר בהוכחת אשמתו של אדם בעבירה מסויימת על-ידי כך שיוכיחו את ידי-עתו של האדם. היה מדובר על אדם שנותן נשק או אמצעים אחרים לזולתו, בידיעה שהדבר ישמש לביצוע פשע. הנמקה לאותה הצעת חוק היתה, שקשה מאוד להוכיח את כוונת האדם בבית-המשפט, ולכן מספיק להוכיח את ידיעתו.

והנה היום לפנינו הצעת חוק, שבדברי ההסבר שלה נאמר בין היתר: "הערתם של הקמעונאי, המוכר וההסיונאי כדי להגיע אל היצרן אשר ייצר ומכר את המוצר, היא דרך ממושכת המכבידה מאוד על התובע". זאת היא היום הנמקתו של משרד המשפטים להצעת החוק שלפנינו, והיא באה ליצור הוכחה לכי אורה מתוך מסכת עובדות מסויימות כנגד גאשם, והימוק שזה מכביד על התובע להוכיח את האשמה או את העובדות הוא, לפי דעתי, נימוק מסוכן מאוד שאסור לנו ללכת אחריו. זו מגמה שאין לה, לדעתי, מקום בחקיקה הישראלית ודאי לא במסכת שהצלחנו לגבש במדינה במשך 25 שנות קיומה, בעזרתם של מסויים המופיע על מצרך או אריותה צריך להיות מלווה סים טובים מאוד, רמים מאוד, לעמוד על זכותו של נאשם.

הצעת החוק שלפנינו מדברת על שם של יצרן הנמצא על מצרך או על אריותו, וכמובן שהשאלה הראשונה שנשאלת היא, מי הוא היצרן. האם שם מסויים המופיע על מצרך או אריותה צריך להיות מלווה במלה "יצרן" כדי שיהיה יצרן, או מספיק שיהיה סתם שם. ואם אני בעל עט גובע שעליו כתוב "יעקב נחוש-תן", האם אני נחשב לפי הצעת החוק הזאת ליצרן של העט הזה? או אולי לבעלים שלו? וכמובן שבהעדרה של הגדרה למושג "יצרן" או שם עסק איננו יודעים למה כוונתו של הסעיף. קשה לגור ששמו של היצרן על האריותה או המצרך יהיה ראייה לכאורה שהוא היצרן שייצר את המצרך. בעצם יש בהגדרה זו סתירה מיניה וביה.

אם אתה קובע ששמו של היצרן המופיע על מצרך מהווה ראייה לכאורה שהוא היצרן, בעצם אתה כנס למעגל סגור. מניין אנחנו יודעים שהוא היצרן? כי שמו מופיע. אבל איך אנחנו יודעים כי הוא היצרן? כי שמו של היצרן מופיע. וכך אנחנו מסתובבים סביב-סביב.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
אינני רואה זאת.

יעקב נחושתן (גח"ל):

קל מאוד לראות זאת, אדוני. אם אדוני יקבל במ-

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):

גם המשקל אינו תמיד זה המסומן על האריזה, והציבור נמצא מקופח. ואם צריך לתת מכשיר יעיל בידי מי שממונה על כך, על-מנת שיוכל לתבוע לדין יצרנים שאינם עומדים בהתחייבות החוקית שלהם לתת את המוצר כפי שהם מתארים אותו, ואת המשקל כפי שהם קובעים אותו על האריזה או על המצרך — יש לתת את המכשיר הזה. צריך שיהיה מכשיר כזה, ושאפשר יהיה לתבוע אותם לדין.

הייתי סובר שלכאורה בלא-הכי שמו של יצרן משמש ראיה לכאורה. אבל שמענו מפי שר המשפטים שהיו שופטים וגורם אחרת. לו רק לשם כך זיזוש התיקון. ואני מבקש מעל במה זו ששלטונות הפיקוח הנוגעים בדבר יבטיחו לנו שעכשיו, כשנסלק את המכשול ונקל עליהם, שהם יעשו את מלאכתם ושיהיה פיקוח לטובת הציבור מבחינת איכות ומבחינת אריזה, כפי שהיצרן מתחייב לפני ציבור הלקוחות, וכי הדבר לא יהיה רק לגבי אותן דוגמאות קיצוניות, מובנות מאלה, של מציאת חתיכת זכוכית או איה פגע רע אחד בתוך בקבוק משקה — הדוגמאות ששמענו עליהן פה, ושהן קורות לצערנו לעתים קרובות, קרובות מדי. כולנו יודעים זאת מנסיונו האישי, בנוסף על הפירושים של מועצת הצרכנות — אלא שזה יוחל במלואו גם לגבי האיכות והכמות.

אנחנו נתמוך בהצעת החוק הזאת, שהיא במקומה.

היו"ר ד. ארזי:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אין ספק כל רצון לעשות הקלות מיוחדות לתביעה הכללית. בודאי ובודאי אין כאן כל רצון להכביד על היצרן או על המשווק. אבל עובדה היא שאנחנו חיים בתקופה שעוד לפני 10–20 שנה לא ידענו כמותה, שלמעשה קויום צרכי ואוכל מוכנים, מבושלים, מטוגנים, מרקים למיניהם, בשך מטוגן או מבושל לא בצורה זו או זו. וזה האוכל שאוכלות משפחות רבות מאוד, בעיקר אותן משפחות ששני בני-הזוג ועובדים בחוץ. ויש חובה לשמור על כמה וכמה דברים, שלא תיפול פסולת לתוך המאכל או המשקה, שההרכב שכתוב על התווית יהיה ההרכב הנכון.

אני ער לקשיים שהיצרן צריך לעמוד בהם, כי לפעמים הטעות נופלת שלא באשמתו; אבל מה לעשות? אז חובת ההוכחה היא עליו ואז הוא צריך לבקש את רחמי של בית-המשפט. אני שומע יותר מזה, אני שומע טענות מפי יצרנים האומרים, שאין כל אפשרות למנוע שזכוב לא יטיל את ביציו לתוך הבקבוק הגורם לכך שרק לאחד שממלאים את הבקבוק מתפתח הזכוב או החרק. אני יודע שיש קשיים כאלה. לזה אין לי עצה. אילו היתה לי עצה, הייתי ברוצח רב נותן אותה. כאשר אתה צריך להאבק על-מנת לשמור על בריאות העם, והמצרך, שנאמר כי יש בו כך וכך סוכר אין בו אלא סוכר, שלא יהיו בו שרצים ופסולת; כאשר אתה בא לבית-המשפט וצריך להוכיח שזו תוצרתו של בית-הרושת זה זה, או יותר נכון תוצרתה של הפימזה או התבחה שהיא בעלת בית-החרושת ואתה קנית אותה בשלב החמישי של הדיסטריוציה, של החלוקה, ועל זה מבזבזים את זמנו של בית-המשפט, את זמנו של

איחולי לך שתצליח בכהונה ממלכתית חשובה זו. מובטח, כמו שמובטח לכל הבית, כי כישוריך וסגולותיך יעמדו לך לכבוד לך ולכללנו.

ועכשיו — להצעת החוק. לא ירדתי לסוף יעזוב של חבר-הכנסת נחושטן בביקורתו על הצעת החוק. אני חושב שהצעת החוק היא במקומה. אני חושב שהצעה צודקת כשהיא רוצה להצמיד אחריות ליצרן, אשר מרשה למוצר מסוים להיות מסומן בשמו או בשם העסק שלו או בסימן המסחרי שלו. זה בלבד צריך שיאפשר למי שקובל על המוצר הזה לראות באותו איש, המרשה ניצול שמו, אחראי לטיב המוצר ולפגמיו.

יעקב נחושטן (מח"ל):

אם הוא אינו מרשה?

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אם הוא אינו מרשה, יש לו דרכים למכביר למנוע זאת. ומובטחני שהוא רגיש מאוד לכך שמישהו אחר יחקה את מוצריו וישתמש באשראי שהוא קנה ובמוניטין שיצאו לסחרותיו, אם יצאו מוניטין כאלה, כי הוא יגן עליהם מאופן יעיל לא פחות משתגן התיבוע הכללי על אינטרס הכלל.

והרי מדובר על ראיה לכאורה. אם באמת התביעה נכשלה, והיא מצמידה אחריות פלילית ליצרן שאינו היצרן, הוא יכול לבוא לבית-המשפט ובכוח הראיות להתגבר על החוקה שהחוק הזה מטיל. הרי החוק מביא את הסימן רק סאחריות לכאורה. ועדיין פתוחה הדרך לפני הנאשם להתגונן ולומר, כי למרות הסימן הזה מישהו אחר ייצר את המצרך הזה. אין זו הוכחה סרי פית חותכת.

אגב, כאן אני מקבל שהכוונה של שימוש בסימן כראיה לכאורה חלה לא רק כאמור במפורש בסעיף קטן (א), אלא שגם לגבי סעיף קטן (ב), שבו מדובר על אחריותו של המשווק — גם זה אף-על-פי שלא נאמר כך — יהיה שמו רק ראיה לכאורה. ואמנם נאמר שיראה לעניין סעיף קטן (א) כאלו הוא ייצר את המצרך, ובסעיף קטן (א) כבר מדובר על ראיה לכאורה. אבל מוטב שגם כאן ייאמרו הדברים מפורשים כדי שלא יהיו כל ספקות. הרי אין אנו רוצים להטיל על המשווק אחריות כבדה יותר מאשר על המייצר. אותה אחריות לשניהם, המרשים את סימונם שיופיע על מוצר כלשהו.

אני רוצה לדבר על המגמה הכללית של הצעת התיקון, המגמה הציבורית, ולא המשפטית בלבד. אני מקווה שהתיקון הזה ידרוש לא רק כדי לקשט את ספר החוקים, אלא גם כדי שישתמשו בו הלכה למעשה להחזיק הפיקוח על איכות גרועה של מוצרים, על-מנת שהציבור יידע כי יצרן אשר איננו נותן לצרכן את המוצר לפי התקן, לפי המסומן מבחינת המרכיבים והטיב — הדבר הזה לא יעבור לו, והוא ייתבע ליתן את הדיון על כך. שמענו מפי המועצה לצרכנות תלונות רבות על שמוצר המופיע בשוק, תחילה הוא טוב ומשורב ומכילה כנראה אותם מרכיבים המסומנים עליו והמובטחים לקהל הצרכנים, ולאחר זמן, כשאותו מוצר קונה לו אחיזה בתודעת הצרכנים — איכותו יורדת.

איסר הראל (הרשימה הממלכתית):

גם המשקל.

חוברת ח', ישיבה ש"ג, כ"ט כסלו תשל"ג (5 דצמבר 1972).
— חוק לתיקון פקודת הראיות (מס' 2) (שפירא, ארזי) —

שכתוב עליו "טמפו" ונמצאה בו חתיכת זכוכית, שבוה
אשם בעל בית-החרושת "טמפו". לא בזה אנחנו עוסקים.
כמובן, אם חברי-הכנסת נחושתן יציע שיפורים בסגנון
בוועדה, תבוא עליו ברכה, אם הוועדה תקבל זאת —
אם לא, תהיה הסתייגות או תידחה על-ידי הכנסת.
אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה,
חוק ומשפט.

היו"ר ר. ארזי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. לפנינו הצעה
אחת להעביר את הצעת החוק לתיקון פקודת הראיות
(מס' 2), תשל"ב-1972, לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון
פקודת הראיות (מס' 2), תשל"ב-1972,
לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ר. ארזי:

חברי הכנסת, בשעה 18.00 יוצב בטרקלין הכנסת
ארגון של קדיש לזו זכרנו לברכה, יושב-ראש הכנסת
לשעבר. חברי הכנסת מוזמנים להתייחד עם זכר.
הישיבה הבאה של הכנסת ביום ב' הקרוב. ישיבה
זו געולה.

התובע ואת זמנו של הנתבע; כאשר באיזה מקום
נקרע החוט של ההוכחה, הרי אז ששון ושמרזה בבית-
החרושת שנתפס בקלקלתו ויצא זכאי. יצא זכאי? לא
הוכיחו שסיטונאי פלוני מכר לקמעונאי פלמוני את
הסחורה. זאת פורמליסטיקה שאין בה שום טעם, ואין
גם אפשרות להוכיח שנגרם נזק. אפשר כמובן לתת
דוגמאות קצת מרתקות, שהנה אדם קנה בקבוק קוניאק
צרפתי ועליו מיושהו כתב את השם יעקב נחושתן. אינני
רואה את התובע הכללי שיטען את הטענה הזאת
לגבי יעקב נחושתן, ולא את השופט. אנחנו מדברים על
דברים גורמליים, פשוטים. כאשר אתה נכנס לחנות
ורואה שורה של בקבוקי חלב ועל הפקק את השם
של הפירמה, אתה יודע אם זה חלב "תנובה", "טנא"
או משהו אחר, ולא צריך להוכיח את זה בעזרת כל
מיני עדים. יש חוקרים, חקירת נגד וחקירה חוזרת כדי
להיווכח שבעצם הבקבוק הזה הוא של "תנובה" או של
יקבי ראשון-לציון וזכרון-יעקב. אלה דברים שבאים
לפשוט את החיים ולקצר את משך הדיון בבית-המשפט.
לא סותמים את הדרך ולא מונעים מאיש לבוא ולומר:
נכון, אמנם על בקבוק החלב כתוב "טמפו", אבל בבקבוק
מכרו חלב. אז על בעל "טמפו" לא יקשה להוכיח
שאיננו גויסק בהפצת חלב אלא מכר מושקאות קלים
אחרים. אינני יכול לראות אמילו את התובע הכללי
שיען להביא לבית-המשפט תביעה כזאת שבקבוק חלב,

הישיבה ננעלה בשעה 17.27.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות שס"ב-שס"ג

- א. שאלות ותשובות.
- ב. החלטה בדבר תיקון טעות בנוסח חוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה, תשל"ב-1972.
- ג. החלטה בדבר תיקון טעויות בנוסח חוק העזרה המשפטית למדינות זרות (תיקון), תשל"ב-1972.
- ד. חוק מס מקביל, תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה) - המשך הדיון.
- ה. חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה (תיקון), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- ו. חוק שירות מילואים (תגמולים) (תיקון מס' 7), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- ז. החלטות בדבר אישור הוראות בצווים:
1. צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 9), תשל"ג-1972;
 2. צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 10), תשל"ג-1972;
 3. צו תעריף המכס והפטור (תיקון התנספת) (תיקון מס' 13), תשל"ג-1972;
 4. צו שעת חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 13), תשל"ב-1972.
- ח. חוק להארכת חוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחיים המוחזקים על ידי צבא הגנה לישראל - שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה) - המשך הדיון ותשובת השר.
- ט. חוק לתיקון פקודת הראיות (מס' 2), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- י. חוק הסדרי משפט ומינהל (תיקון), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- יא. חוק בית הדין לעבודה (תיקון מס' 2), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- יב. חוק המכר (תיקון מס' 2), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- יג. חוק ההוצאה לפועל (תיקון מס' 3), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- יד. הצעות חוק של חברי כנסת.
- טו. חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 3), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- טז. חוק הבחירות לכנסת (הוראות שעה), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- יז. הצעות להעלאת מחירי הנסיעות בתחבורה הציבורית - רית - סיכום הדיון.
- יח. חוק לתיקון פקודת הטלגרף האלחוטי, תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- יט. חוק לטיפול בחולי נפש (תיקון מס' 2), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- כ. חוק שיפוט בענייני התרת נישואים (מקרים מיוחדים) (תיקון), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- כא. חוק לתיקון פקודת המבחן (מס' 2), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- כב. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 3), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- כג. חוק הבוררות (תיקון), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- כד. חוק לתיקון פקודת השותפויות (מס' 3), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- כה. חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 12), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- כו. חוק לתיקון דיני הרשויות המקומיות (מס' 3), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- כז. חוק שירותי הדת היהודיים (תיקון), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- כח. חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות (תיקון מס' 2), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- כט. חוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 5), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- ל. חוק שירותי תיירות, תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- לא. חוק הגנת סמלים, תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- לב. חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 11), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה) - הצעת חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזליגו.
- לג. המצב ברבנות הראשית - דיון.
- לד. הבטיחות בתעופה האזרחית - דיון.
- לה. סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו - המשך הדיון ותשובת השר.
- לו. חוק בית הספר החקלאי מקוה ישראל, תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- לז. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 32), תשל"ג-1970 (קריאה ראשונה).
- לח. חוק לתיקון פקודת העדות (מס' 8), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- לט. חוק דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים) (תיקון מס' 2), תשל"ג-1970 (קריאה ראשונה).

ב. החלטה בדבר תיקון טעות בנוסח חוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה, תשל"ב-1972

(לפי סעיף 10א(ב) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948)

בחוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה, תשל"ב-1972¹, בסעיף 29(ב), במקום "25(ב)(3)" יבוא "25(ב)(2)".

ג. החלטה בדבר תיקון טעויות בנוסח חוק העזרה המשפטית למדינות זרות (תיקון), תשל"ב-1972

(לפי סעיף 10א(ב) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948)

בסעיף 4 לחוק העזרה המשפטית למדינות זרות (תיקון), תשל"ב-1972², בסעיף 7 החדש -

(1) בסעיף קטן (א), במקום "אימות" יבוא "עימות";

(2) בסעיף קטן (א), במקום "האימות" יבוא "העימות".

ד. מסקנות הוועדה לאיכות הסביבה (אקולוגיה) בדבר מצב זיהום האוויר במדינה

מוהם אחד, ברמה משמעותית, המזהם את כל הארץ או את רובה.

3. התנאים המטאורולוגיים הקיימים - ביחוד בשפלת החוף המאוכלסת בצפיפות ובתנאי הזרימה האטמוספירית - אינם מאפשרים פיזור יעיל של המזהמים הנפלטים לאטמוספירה. במיוחד מחריף מצב זה בקיץ. תנאים אלה גורמים לעתים לריכוז המזהמים עד כדי רמה מסוכנת.

4. גובר תהליך הזיהום התעשייתי. תומרתו עולה עם התפשטות המגורים לכיוון אזורי התעשייה ובמיוחד לעבר תחנות הכוח, בתי היקוק, מפעלי מלט, תעשיות כימיות, גומי סינטטי, עורות וכדומה.

5. הזיהום מכלי דרב מוטוריים עלה עם ריבוי כלי הרכב ואחזקתם הקלה. באמצעות העשור הנוכחי יעלה מספר המכוניות בארץ ל-400,000. פגיעת זיהום האוויר מפליטת הרכב - הסמוכה לקרקע ובגובה האדם הח" שוף - מסוכנת וקשה במיוחד.

6. השיפור בתנאי הדיור הביא להפעלת רבבות מיתקני חימום למים ולהסקה ביתית. הדבר העלה את רמת הזיהום באזורים מסוימים בערים לממדים מדיאנים.

7. מצבורי אשפה, ביוב גלוי, הנהרות והוואדיות שהפכו למוליכי פסולת נוזלית ומשרפות אשפה פתוחות, מביאים להרעלת האוויר ולהגברת הריחות החריפים.

8. הערכות מומחים לגבי חריפות הבעיה חייבות להדאיג. ביחוד מחמירה הבעיה באזורים האורבניים הצפופים. כך, למשל, הפחמימנים ותחמוצות החנקן, הנפלטים מכלי הרכב, יוצרים - בהשפעת קרינת השמש - את העשפל הפוטוכימי. בדיקות משרד הבריאות מורות על תומרת המצב הגורם למפגעים בריאותיים לסובב, לחי, לצומח ולדומם. כן מתרבים החמרים הסר-

בישיבת הכנסת ביום א' בשבט תשל"א (27 בינואר 1971) העלו חברי-הכנסת י. תמיר, א. אבנרי, א. שוש"סק, מ. סנה וז"ל ארבע הצעות לסדר-היום בעניין הג"ל. הכנסת החליטה להעביר את הנושא לוועדה שתיקבע עלי-ידי ועדת הכנסת.

ועדת הכנסת העבירה הצעות אלו לוועדת השי-רותים הציבוריים, וממנה הועבר הנושא לוועדה לאיכות הסביבה שקיימה שורה של דיונים בגדון.

הוועדה שמעה עדויות מפי מומחים ומדענים מהטכניון בחיפה, מהוועדה הישראלית הלאומית לביו-ספירה ואיכות הסביבה (ויבא"ס), נציגי משרדי הבריאות, הפנים והתחבורה, וכן מפי מומחים אחרים בתחום הגדון. לפני הוועדה היו נתונים מעדכנים מהענשה בארצות מתועשות, כגון: הדו"ח השנתי השלישי על איכות הסביבה בארצות-הברית שהגיש הגשיא ר. ניקסון לקונגרס באוגוסט 1972, דו"חות ארציים של ממשלות שבדיה ויפאן, וכן ספרות ענפה העוסקת בבעיות זיהום האוויר.

לאור הדיונים שקיימה קובעת הוועדה:

א. הדקע לזיהום הגובר של האוויר

1. המקורות העיקריים לזיהום האוויר בישראל הם: התעשייה, תחנות הכוח, גלי הרכב המוטוריים, ההסקה הביתית, מקורות חקלאיים, מזבלות ומשרפות פתוחות וכן שפכי פתוחים.

מרכיבי המזהמים הראשיים הם בעיקר גזים וחל"קיקים. עם הגזים נמנים: גפרית דו-חמצנית (SO_2), פחמן חד-חמצני (CO), תחמוצות החנקן (NO_x), פחמימנים (HC), מחמצנים ופלורידים (HF).

2. בעיית זיהום האוויר בישראל היא, ברוב המקרים, בעלת אופי מקומי או אזורי. כלומר: אין מקור

¹ ס"ח 654, תשל"ב, עמ' 90.

² ס"ח 665, תשל"ב, עמ' 146.

הגורמים הממשלתיים ליישם זאת. הוועדה ממליצה להביא בחשבון את "דו"ח איתור תעשיות בישראל" שעובד על-ידי משרדי הפנים, הבריאות, המסחר והתע"ש והחקלאות ולתת לו תוקף חוקי.

5. הוועדה קובעת שיש להחליט על התקנים הבאים:

- (א) איכות אוויר סביבתית - Ambient air;
- (ב) במקומות עבודה: רמות-סף של זיהום אוויר - threshold Limit Values;
- (ג) לפליטת זיהום ולתכנון - Emission and Design.

יש לקבוע תקני תכנון ופליטה אף למיכשור וציוד לחימום ביתי.

הוועדה מציינת בהערכה את דבר פירסום התקנים לגבי ארובות לחימום ביתי ושימושים בדלק המזוט.

6. עד לקבלת החוקים והתקנות הנ"ל מומלץ בזה לפני השרים הנוגעים בדבר, שהיועץ המשפטי לממשלה ישתמש בסמכויות שבדיו - על-פי החוקים והתקנות הקיימים - כדי לאלץ את גורמי הזיהומים להפחית את הפליטה המזהמת את האוויר ולצמצם את הפרשות הריוחות.

7. הוועדה ממליצה על קביעת לוח זמנים לביצוע תקני-תכנון של כלי רכב על מנת להפחית את כמויות הזיהום. התקנים יחולו על כלי רכב חדשים - מהיבוא ומהייצור המקומי.

8. מן הדין לשקול צימצום השימוש ברכב פרטי במרכזי הערים, ועל ידי כך להקטין את בעירת הדלק ופליטת הגזים.

9. הביקורת על כמויות הזיהום האפקטיבית ביו"ת היא זו של בדיקת כמויות הזיהום במקור. ברור עתה כי לצימצום כמויות הזיהום יש השלכות רחבות יותר מאשר מניעת מפגעים בריאותיים. לדבר חשיבות כלכלית וחברתית, מכאן שהוא מחייב איוון בטיפול בין האלמנטים הללו.

10. הוועדה קובעת שיש חשיבות רבה לייצור הארץ, לנטיעת חורשות מגן ושדרות בדרכים, לריבוי הגינון והירק בערים - דבר המסייע לטיהור האוויר ולריבוי החמצן - הן באזורי המגורים והן באזורי תע"ש. יש למנוע ככל האפשר חיסול שטחים ירוקים ויש לעודד, באמצעים ממלכתיים, את הנטיעות ברחבי המדינה.

11. הוועדה סבורה שרוב הרשויות המקומיות אינן מקיימות את המוטל עליהן בגידול בהתאם לחוקים הקיימים. על משרד הפנים לעמוד על ביצוע החוק וכן לצידד את הרשויות המקומיות בכלים הדרושים.

12. הוועדה ממליצה כי המשרדים הממונים יערכו לאכיפת החוקים והתקנות הקיימים.

13. הוועדה ממליצה על הקצאת משאבים למחקר.

14. הוועדה ממליצה על הגדלת תקציב היחידה במשרד הבריאות, למניעת זיהום אוויר וקרינה, כדי לאפשר לה לפעול באורח נאות.

15. הוועדה מציינת את החשיבות בהחדרת המודעות והתודעה לבעיית זיהום האוויר בקרב הציבור.

16. הוועדה מחייבת הגשת דו"ח שנתי מטעם הממשלה לכנסת על מצב זיהום האוויר במדינה.

טניים (קריצינוניים). במרכז תל-אביב נמדדו כמויות שיא בזיהום האוויר אשר דומות בהיקפן למדידות השיא שנמדדו בחוף-לארץ.

ב. היקף המידע והנתונים הקיימים

1. במדינת ישראל חסרה תכנית מקיפה ומחייבת לפעולה מאורגנת להגנה על האוויר ולשמירה על איכותו. אין תכנית-אב שלפיה ייקבע מיקום התעשיות ויאוותר גורמי זיהום האוויר הקבועים. אין כללים ועיקרים שעליהם תושחת שמירת איכות האוויר וטיבו באורח מחייב.

2. החוקים והתקנות כיום אינם מספקים מבחינת הטיפול וביקורת זיהום האוויר, מגיעתו או צימצומו. החוקים הקיימים מוגבלים מכדי קביעת תכנית מקיפה ויעילה לפעולות אכיפה או הפחתה בגידול. קיימים תקנים לאיכות האוויר, אולם לא קיימים במדינה מספיק תקנים למדידות הפליטה או לתכנון ולצימצום הפליטה.

3. משרדי ממשלה שונים עוסקים בבעיות שונות של הגנת איכות האוויר, וכאן מתעוררת הבעיה של חפיפת האחריות במשרדים אלו. במקרים מסוימים בו"ט העדר התיאום הבין-משרדי. משרדים שונים עוסקים בתכנון ובביצוע, מכאן נובע העדר היעילות. במקרים אחרים נמסרת ההוצאה לפועל לגופים עמוסי תפקידים ועבודה. נושא מגיעת זיהום האוויר אינו זוכה בטיפול הגאות.

4. אין בידי הממשלה די כלים לטפל בתלונות הציבור על זיהום האוויר ולפעול למניעתו. המנגנון והאמצעים ביחידה למניעת מפגעי זיהום אוויר ולשכות הבריאות אינם מצויידים דיים למשימה זו.

5. אין כיום בישראל ניטור שיטתי של איכות האוויר.

6. אין במדינה תכנון מבצעי למקרה שזיהום האוויר יגיע לממדים מסוכנים ביותר (להוציא מקרה כזה ב"דינג ד"י). בארץ קיימים מקומות אחדים שבהם יכולה להתהוות סכנה זו.

7. בידי משרדי הממשלה אין האמצעים הדרושים לטפל באופן יעיל בזיהום האוויר.

ההמלצות

1. בהתחשב בעובדה שבעיית זיהום האוויר (כח"ל) מכלל הזיהום הסביבתי) מהווה סכנה ליקום - שומה על הממשלה, הרשויות המקומיות והציבור בכללם להתגייס לפעולה ארצית למען ריסון זיהום האוויר וצימצומו. הדבר ניתן להיעשות. ראיות לכך הדרגמו לפני הוועדה בהסתמך על הישגי מדינות וערי ענק אשר הצליחו להתגבר על מצבים חמורים של זיהום אוויר. תהליך זה של ההגנה מפני זיהום האוויר הוא עתה בעיצומו ברחבי העולם המפותח ומתועש.

2. שמירת איכות האוויר היא מאחריותה המוגדרת של הממשלה.

3. על הממשלה לכוון גוף מרכזי אחד, בעל סמכויות המעוגנות בחוק, או להסמיק שר משרה, או לכוון משרד ממשלתי מיוחד - שיהיה מופקד על נושאי מניעת זיהום האוויר; וזאת במסגרת ממשלתית מרכזית לטיפול כולל בבעיות איכות הסביבה.

4. הוועדה מחייבת שבינו תעשייתי ואחר יהיה כפוף למילוי נתאים על-פי הצהרה השפעתית על הסביבה (Environmental Impact Statement), ועל

סיכום הישיבות

- ישיבה שס"ב (כ"ח בכסלו תשל"ג - 4 בדצמבר 1972)**
- היו"ר - י. ישעיהו; מ. ביבי.**
- א. מזכיר הכנסת נ. לורך הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.**
- ב. שר-המשטרה ש. הלל השיב על 13 שאלות של חברי הכנסת: י. תמיר, ש. מיקוניס, ש. ארבל-אלמוזליג, א. אבנרי, ש. כהן, ש. תמיר, א. שוס-טק, א. לבנדראון.**
- ג. סגן שר האוצר צ. דינשטיין השיב על 15 שאלות של חברי הכנסת: א. אבנרי, ע. אמוראי, ש. תמיר, ש. מיקוניס, ג. פת, י. תמיר, א. ודיגר, ש. ארבל-אלמוזליג, ש. כהן, צ. צימרמן.**
- ד. י. גולדשמידט (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הביא הצעת החלטה בדבר תיקון טעות בנוסח חוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה, תשל"ב-1972.**
- הוחלט: לקבל את ההחלטה.**
- ד. י. גולדשמידט (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הביא הצעת החלטה בדבר תיקון טעויות בנוסח חוק העזרה המשפטית למדינות זרות (תיקון), תשל"ב-1972.**
- הוחלט: לקבל את ההחלטה.**
- ה. בהמשך הדיון על חוק מס מקביל, תשל"ג-1972, קריאה ראשונה, השתתפו: מ. נסים, ש. ארבל-אלמוזליג, מ. אביזוהר.**
- ו. סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.**
- ז. בהמשך הדיון על חוק מס מקביל, תשל"ג-1972, קריאה ראשונה, השתתפו: ט. סנהדראי, מ. פרוש, ח. גרוסמן, א. לבנדראון, א. שוסטק, א. בקר, י. שער, ע. אמוראי, א. אנקוריון, א. אבנרי, ש. מיקוניס.**
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת העבודה.**
- ח. יושב-ראש הכנסת י. ישעיהו אמר דברי הספד ליושב-ראש הכנסת לשעבר קדיש לוז ז"ל.**
- ישיבה שס"ג (כ"ט בכסלו תשל"ג - 5 בדצמבר 1972)**
- היו"ר - ר. ארזי.**
- א. מזכיר הכנסת נ. לורך הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.**
- ב. א. אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על חילופי גברי בוועדות הכנסת.**
- ג. בהמשך הדיון על החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל - שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ג-1972, קריאה ראשונה, השתתפו: י. הרדי, י. הורביץ, א. אנקוריון, ש. מיקוניס. שר-המשפטים י. ש. שפירא השיב למתווכחים.**
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.**
- ד. שר-המשפטים י. ש. שפירא הביא לקריאה ראשונה חוק לחיקון פקודת הראיות (מס' 2), תשל"ב-1972. בוויכוח השתתפו: י. נחושתן, ג. האוזנר. שר המשפטים השיב להם.**
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.**